

KONFERENCJA NAUKOWA
„WIELKIE RODY NA ZIEMIACH POLSKO-LITEWSKICH
XVI–XX WIEKU. ROZKWIT – DZIAŁALNOŚĆ – UPADEK – TRADYCJA
I PAMIĘĆ”, TARNOBRZEG, 8–10 IX 2016 ROKU

W pierwszej połowie września 2016 r. w Pałacu Tarnowskich w Dzikowie, będącym siedzibą Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega, odbyła się konferencja poświęcona historii wielkich rodów arystokratycznych Polski i Litwy w okresie zmieniających się uwarunkowań społeczno-politycznych między XVI a XX w. Oprócz gospodarza organizatorem konferencji były Zakład Historii XIX wieku Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Tarnobrzegskie Towarzystwo Historyczne (oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego) oraz Związek Rodu Tarnowskich.

Obrady połączone były z uroczystymi obchodami 25-lecia Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega. Konferencję zapoczątkowało wystąpienie Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega – prof. Tadeusza Zycha. Wykład inauguracyjny wygłosił potomek jednego z wielkich rodów arystokratycznych – książe Maciej Radziwiłł. W poruszający sposób nakreślił dzieje Radziwiłłów w kontekście służby publicznej pełnionej przez poszczególnych przedstawicieli rodu na przestrzeni wieków.

Założeniem organizatorów było przyjrzenie się dziejom rodów arystokratycznych przez pryzmat ich dokonań w wielu wymiarach: politycznym, gospodarczym czy kulturalnym. Tak szerokie potraktowanie zagadnienia sprawiło, że konferencja stała się miejscem, w którym spotkali się nie tylko historycy, lecz także przedstawiciele innych dyscyplin naukowych: historycy sztuki, filolodzy, archeolodzy, pracownicy bibliotek i muzeów. Interdyscyplinarność tego wydarzenia wyzwoliła swoisty ferment naukowy, a dyskusje i wymiana poglądów towarzyszyły nie tylko kolejnym referatom – przenosiły się także na mniej oficjalne części programu konferencji.

Konferencja podzielona została na dwa panele. Pierwszy z nich oscylował wokół zagadnień polityki i ekonomii, natomiast drugi dotyczył mecenatu, kultury i sztuki oraz obyczajów. Można było jednak odnieść wrażenie, że zagadnienia przenikały się w poszczególnych panelach, co, zważywszy na rozległość tematyki oraz liczbę referatów, było raczej nie do uniknięcia.

W swoich referatach uczestnicy przybliżyli m.in. dzieje takich rodów, jak Tarłowie, Załuscy, Zamoyscy, Lubomirscy, Leszczyńscy, Potoccy, Radziwiłłowie, Tarnowscy, Ossolińscy, Czartoryscy czy Sobiescy. Z racji podziału konferencji na panele i bardzo dużą liczbę referentów niemożliwe jest omówienie wszystkich przedstawionych w jej trakcie wystąpień. Dlatego pozwolę sobie przybliżyć jedynie wybrane zagadnienia, przedstawione przez poszczególnych prelegentów.

W pierwszym dniu obrad, w panelu dotyczącym polityki i ekonomii w sposób syntetyczny do tematu konferencji podszedł Tomisław Giergiel z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Badacz zaprezentował referat zatytułowany *Najstarsze rody ziemi sandomierskiej*. W drugim dniu konferencji podobnie, lecz w odniesieniu do dziejów XIX w., temat potraktowali Norbert Kasperek z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (*Fenomen ziemiaństwa – stosunek do Księstwa Warszawskiego*), Dariusz Nawrot z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (*Litewska magnateria a Napoleon w 1812 roku*) oraz Maciej Trąbski z Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie (*Przedstawiciele wielkich rodów w armii Królestwa Polskiego (1815–1830)*). Wśród referatów dotyczących poszczególnych rodów na uwagę zasługuje wystąpienie Marcelego Antoniewicza z Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, który w szczegółowy sposób zaprezentował genealogię książąt Holszańskich (*Ostatnia generacja książąt Holszańskich herbu Hippocentaurus w elitach władz Wielkiego Księstwa Litewskiego końca XV i XVI wieku*). Natomiast Małgorzata Durbas z Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie przedstawiła interesujące i złożone dzieje rodu Leszczyńskich, zarówno w politycznym, jak i ekonomiczno-gospodarczym aspekcie (*Narodziny i zmierzcha wielkości rodu Leszczyńskich do 1737 roku*). Wspomnieć należy także wystąpienie Dobromiły Rzyckiej-Laube z Muzeum Narodowego w Gdańsku (*Pamięć o kresowych rodach Radziwiłłów, Pocijów i Sottanów w pomorskim Waplewie Wielkim hrabiów Sierakowskich, niegdyś i obecnie*). Prelegentka przedstawiła etapy powstawania jednej z najcenniejszych kolekcji artystycznych należące do polskich ziemian na Pomorzu w XIX w. Jednocześnie niezwykle ciekawie opisała obecne starania o odzyskanie rozproszonych po świecie zabytków, będących niegdyś częścią kolekcji Sierakowskich.

W drugim panelu pierwszego dnia obrad poruszono m.in. zagadnienia z dziedziny sztuki i mecenatu. Krystyna Jackowska z Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk dokonała analizy i interpretacji portretu autorstwa Daniela Schultza (*Michał Kazimierz Radziwiłł z synami (czy aga Dedesz ze świtą?) na grupowym portrecie malowanym przez gdańszczanina Daniela Schultza, jako przykład gustów artystycznych wielkich rodów na ziemiach polsko-litewskich w XVII wieku*). Natomiast Anna Wójtowicz z Katolickiego Uni-

wersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie zaprezentowała referat *Wielkie rody – mecenas i Zgromadzenia Księża Misjonarzy Św. Wincentego a Paulo na terenach Rzeczypospolitej i Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Refleksję na temat sposobów, za pomocą których przedstawiciele rodziny tworzyli pamięć o swoim rodzie wśród potomnych, podjęła Agnieszka Pawłowska-Kubik (*Mechanizmy budowania pamięci o rodzie na przykładzie pamiętników Zbigniewa Ossolińskiego i Jerzego Ossolińskiego*).

Dwie z referentek przybliżyły także zagadnienie politycznych aspektów małżeństwa przedstawiciele wielkich rodów i związanych z tym zabiegów. Agata Muszyńska z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przedstawiła referat „*O interesach miłości oznajmuje Waszej Księżęcej Mości...*” *Zabiegi małżeńskie jako przedsięwzięcie rodzinne na przykładzie rodu Radziwiłłów w czasach saskich*. W drugim dniu konferencji Aleksandra Skrzypietz z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zaprezentowała referat *Plany małżeńskie Sobieskich jako wyraz pozycji rodu – marzenia i rzeczywistość. Kulturotwórczą i artystyczną działalność przedstawiciele wielkich rodów ukazali m.in. Kinga Próchniak z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie (*Dwór Izabelli i Adama Kazimierza Czartoryskich w Puławach jako centrum życia artystycznego*), Mateusz Klempert z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (*Wojtkuszki – rodowa siedziba Kossakowskich na Litwie*), Włodzimierz Moch z Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy (*Działalność kulturotwórcza rodu Zdziechowskich*) oraz Adam Wójcik z Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega (*Działalność urbanistyczna rodu Tarnowskich*). Za swoją kłamrę kompozycyjną konferencji uznać należy referat Zofii Sawaniewskiej-Mochowej z Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie zatytułowany *Wybory tożsamościowe i językowe potomków ziemian z Litwy Kowieńskiej w świetle narracji biograficznych*. Pokłosiem dwudniowych obrad ma być publikacja pokonferencyjna.*

Organizatorzy konferencji zadbali o to, by uczestnicy mieli możliwość bliżej zapoznać się z miejscem obrad – Pałacem Dzirkowskich w Tarnowie oraz najciekawszymi obiektami, które znajdowały się w okolicy. Pierwszego dnia konferencji pracownicy Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega zorganizowali zwiedzanie zamku i opowiedzieli o jego historii i zbiorach. Natomiast 10 września zorganizowano objazd naukowy. Uczestnicy zobaczyli zamek w Baranowie Sandomierskim, klasztor cysterski w Koprzywnicy, kolegiatę pod wezwaniem św. Józefa w Klimontowie oraz zamek Krzyżtopór w Ujeździe.

Agnieszka Pawłowska-Kubik (Toruń)